

veure. Només un exemple a l'atzar: a la pàgina 98, una fotografia de la cúpula de l'església de Torís porta l'explicació següent: «L'arròs fet amb planter donava rendiments més bons i era més primerenc, de manera que permetia esquivar millor les pedregades que amenaçaven les espigues d'aquesta gramínea». Se'm fa francament difícil, imaginar-me la cúpula plantada d'arròs!

Són petits detalls, que d'altra banda no es poden atribuir a l'autor; del que aquest és de veritat responsable és d'aquesta *Història de la Ribera*, i en concret d'aquest volum II, una obra molt important, tant per la gran quantitat de documentació recopilada com per la claredat de l'exposició; però, sobretot, perquè no defuig els problemes i perquè es tracta d'una història local feta tenint molt present la història general i amb la decidida voluntat de participar-hi i modificar-la amb les pròpies aportacions.

GASPAR FELIU

FONTANA, Josep (2003). *La revolució liberal a Catalunya*. Lleida: Pagès Editors. Eumo Editorial. 204 p. (Col·lecció «Biblioteca d'Història de Catalunya»; 2)

Aquest llibre parla de la història d'Espanya, i també de la de Catalunya, en els anys que van de 1830 a 1843, amb incursions esporàdiques fora d'aquest període. És un llibre —que ningú no s'escandalitzi coneixent la trajectòria historiogràfica de l'autor— de gairebé pura història política. Atès que no pot haver-hi una bona història política sense tenir en compte les dinàmiques socials, Fontana no les oblida i les relaciona, en positiu o negatiu, amb el joc polític de l'època. Varen ser, aquells, uns anys de contrastos molt accentuats. Com en tota època de canvi, s'hi produeixen esdeveniments positius i de gran transcendència per al futur, i s'hi viuen totes les manifestacions i xacres imaginables de la misèria humana individual i col·lectiva. S'hi deixa enrere un món configurat molts segles abans —en plena edat mitjana— i, per tant, socialment caducat, i hi afloren estructures noves, més liberals i modernes, però al capdavant patrimonialitzades pels sectors socials privilegiats de sempre i pels que sorgeixen de la nova situació.

La majoria dels grups polítics —inicialment hi ha un consens bastant ampli, bé que de contorns indefinits— propugna una certa democratització de la vida política, però la reivindicació del sufragi universal sense fronteres —la formulació més radical de l'aspiració democràtica— continua essent minoritària. Una bona part dels integrants dels grups

majoritaris proposa succedanis tranquil·litzadors, que no posin en qüestió vells privilegis als quals no es vol renunciar. El període està farcit d'avenços entusiastes i de porugues reculades. En aquells anys, es varen activar els mecanismes necessaris per haver fet possible que Espanya construís un estat modern, però també, de retruc, es varen alliberar les energies suficients per impedir-ho. El resultat d'aquest enfrontament va ser, en general, favorable als immobilitistes. Quan els innovadors aconseguien de treure el cap a la superfície, eren impietosament esclafats.

Uns i altres —moderats i progressistes— varen tenir, però, sempre una cosa sagrada en comú. El mateix que hi tindran, més tard, els conservadors i els liberals, i molt més cap aquí encara els socialistes i els populars: el dret a la propietat és intocable i, per tant, tot progrés social i polític, tota millora de la condició obrera, tota consolidació democràtica, tota reforma social, ha de respectar aquest principi. Més enllà, les divergències estan permeses.

Durant aquells anys de canvi, es varen consolidar, doncs, els trets bàsics de la vida política espanyola contemporània, que passa a ser presidida per un bipartidisme gairebé perfecte. Aquells grups minoritaris que aspirin a tenir un plat a taula —republicans o comunistes— hauran de jurar una adhesió insubornable a la propietat. Ara fa cent cinquanta anys, i sempre des d'aleshores. En el període del qual s'ocupa el llibre de Fontana i al llarg de les dècades posteriors. Sobre això, l'autor escriu: «Aquesta era la realitat del sistema en què havia

arrelat la revolució liberal espanyola. Quan homes que n'estaven al marge —centralistes, republicans o demòcrates— intentin anar més enllà i participin en el projecte d'una “revolució democràtica” prou limitada, moderats i progressistes s'associaran per esclafar-los i salvar la continuïtat de l'ordre polític establert.»

Aquest magnífic assaig sense notes —la credibilitat del que s'hi diu la dona la solvència de l'autor— deixa un regust amarg. És el relat d'un seguit inacabable de cops militars, de *pronunciamientos*, d'agitacions revolucionàries no reeixides, d'assassinats d'adversaris, d'indiscriminats bombardeigs de ciutats indefenses, de crema de convents, de governs que duren tres dies, de personatges sinistres, de desterraments i exilis, de guerres dinàstiques, de repressions salvatges, de desordre cívica, d'execucions sense garanties jurídiques, de fanatismes religiosos, d'intoleràncies sense fronteres.

El llibre de Fontana explica, sobre-tot, la dinàmica política d'un període, en el qual hi ha ben poca cosa aprofitable. Per fortuna, però, en aquells anys, la força de la societat civil, en tots els ordres, va permetre salvar els mobles i impulsar un cert progrés econòmic, social i cultural. A la primera meitat del segle XIX, i no només aleshores, els polítics anaven per un costat i la societat per un altre. Sovint es tractava de direccions divergents i contraposades. Va ser la societat civil la que va impulsar tot el que de positiu es va produir durant aquells anys i va obligar els polítics a introduir reformes legislatives que regularitzessin situacions i capteniments que ja estaven ben consolidats.

En un altre ordre de coses, Fontana conclou que, al final del període, és a dir, quan va començar la Dècada Moderada, es produeix l'arrencada d'un procés que no cristal·litzarà fins mig segle després: el progressiu allunyament dels sectors polítics conservadors catalans de la classe dirigent madrilenya perquè «estaven en desacord amb la virada reaccionària que va portar a la Constitució

de 1845 i s'entenien malament amb Madrid en matèria de política econòmica i en molts altres terrenys». En síntesi, entre 1830 i 1843, la revolució liberal espanyola va ser, en paraules de Fontana, ben migrada. S'hi va configurar i consolidar el més negatiu del sistema polític espanyol contemporani.

JAUME SOBREQUÉS I CALICÓ